

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З
СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
2 курсу, групи SoO1-M21z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Савчишина Вікторія Володимирівна

Керівник: **Чопік О.В.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	7
1.1. Аналіз проблеми формування навичок самообслуговування у загальній та спеціальній літературі.....	7
1.2. Особливості розвитку навичок самообслуговування у дітей з інтелектуальними порушеннями.....	16
1.3. Використання кейс-технологій на заняттях з соціально-побутового орієнтування.....	23
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ В УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	32
2.1. Методика вивчення сформованості навичок самообслуговування у школярів з порушеннями інтелекту.....	32
2.2. Результати дослідження рівня сформованості навичок самообслуговування в учнів з інтелектуальними порушеннями.....	43
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ.....	53
3.1. Методичне забезпечення формування соціально-побутових навичок у молодших школярів з порушеннями інтелекту.....	53
3.2. Особливості використання кейс-технологій на заняттях з соціально-побутового орієнтування.....	62
Висновки до розділу 3.....	77
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Одним із найактуальніших питань сучасної спеціальної освіти є підвищення ефективності освітнього процесу дітей з інтелектуальними порушеннями з метою їхньої успішної соціалізації.

Однією із центральних в освітньому процесі спеціальної школи є проблема формування навичок самообслуговування у дітей. Цей напрямок передбачає вироблення в дітей з порушеннями інтелекту навичок та умінь, необхідних для їх підготовки до самостійного життя та громадсько-корисної праці і є ефективним засобом корекції порушень фізичного та інтелектуального розвитку здобувачів освіти. Досвід роботи спеціальної школи засвідчує, що формування навичок самообслуговування має вагомий виховний і освітній значення, а саме: уможливує розвиток здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і об'єктами навколишньої дійсності та сприяє формуванню навичок самостійної діяльності в різноманітних життєвих ситуаціях.

У корекційній психопедагогіці самообслуговування розглядається як одне із важливих завдань виховання і навчання дітей з порушеннями розумового розвитку, оскільки опанування життєво необхідних умінь та навичок сприяє формуванню самостійності та успішній соціальній адаптації дитини (О. Гаврилушкіна, О. Гаврилов, Г. Мерсіянова, Н. Соколова, О. Стребелева, К. Турчинська, О. Хохліна, О. Чеботарьова, В. Шинкаренко та інші). Вивченням проблеми формування навичок самообслуговування у дітей інтелектуальними порушеннями займалися В. Бондар, Л. Виготський, Л. Дробот, Г. Дульнев, І. Єременко, А. Ковальов, С. Миронова, С. Рубінштейн, О. Форнальчук та інші. Вчені переконані, що формування навичок самообслуговування має органічно влітатись у виховну роботу з учнями, проникати у всі сфери їх життя, адже закріплення набутих навичок відбувається під час повсякденних справ.

С. Миронова зазначає, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку не вміють самостійно себе обслуговувати, вони є безпорадними при

виконанні навіть простих трудових доручень, не зацікавлені ні процесом роботи, ні її результатом, не співвідносять свою діяльність із висунутою метою. Якщо у п'яти-шести-річних дошкільників із типовим розвитком навички самообслуговування, набуті раніше, з віком удосконалюються, то діти з порушеннями розумового розвитку навіть після серії спеціально організованих занять потребують допомоги дорослих [4].

М.Матвєєва, В.Синьов, О.Хохліна вважають, що однією з причин недорозвитку дітей з порушеннями розумового розвитку є труднощі оволодіння ними способами засвоєння суспільного досвіду, до якого відноситься і самообслуговуюча діяльність. Вчені зауважують, що діти з порушеннями інтелекту самостійно не опановують і елементарне наслідування, і дії за зразком, і дії за словесною інструкцією [5].

О. Мамічева зазначає, що за умов спеціальної організації самообслуговуючої діяльності створюються можливості для формування в учнів молодших класів спеціальної школи окремих навичок дотримання особистої гігієни [3].

Слід зазначити, що самостійна побутова діяльність має досить виражений регламентований і формалізований характер, здійснення її вимагає значної самостійності, вміння орієнтуватись не тільки в знайомій ситуації, але й швидко пристосовуватись до нових обставин – застосовувати раніше набутий життєвий досвід, переносячи його у нові умови. Виховання в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку готовності до побутової діяльності вимагає спеціальної організації навчально-виховного процесу. Формування основних структурних компонентів готовності дітей до зазначеної діяльності забезпечується психолого-педагогічними умовами єдиної системи багатофакторного впливу на них у процесі занять із соціально-побутового орієнтування та позакласних заходів. Необхідність пошуку нових шляхів і методів формування навичок самообслуговування і зумовило вибір теми нашого дослідження **«Використання кейс-технологій на заняттях з соціально-побутового орієнтування»**.

Мета дослідження: з'ясувати сутність та особливості використання кейс-технологій на заняттях з соціально-побутового орієнтування.

Об'єкт дослідження: навички самообслуговування у молодших школярів з порушеннями інтелекту в освітньому процесі спеціальної школи.

Предмет дослідження: особливості використання кейс-технологій на заняттях з соціально-побутового орієнтування.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати теоретичні аспекти проблеми розвитку навичок самообслуговування у дітей.

2. Визначити особливості та рівень сформованості навичок самообслуговування у дітей з інтелектуальними порушеннями.

3. Визначити умови формування навичок самообслуговування у молодших школярів з порушеннями інтелекту.

4. Розробити програму формування навичок самообслуговування учнів з порушеннями інтелекту засобами кейс-методів.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, бесіда, анкетування, спостереження за практичною діяльністю учнів, констатувальний експеримент, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

- висвітлено корекційну спрямованість процесу формування навичок самообслуговування в учнів з інтелектуальними порушеннями засобами кейс-технологій на заняттях з соціально-побутового орієнтування;

- теоретично обґрунтовано та узагальнено умови формування навичок самообслуговування у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями

- розроблено кейси щодо формування навичок самообслуговування учнів з порушеннями інтелекту.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості апробації програми формування навичок самообслуговування дітей з

інтелектуальними порушеннями в освітній процес, що може використовуватись педагогічними працівниками, вихователями, корекційними педагогами, спеціальними психологами в освітньому процесі, здобувачами вищої освіти під час проходження педагогічної практики.

База дослідження: Хмельницька спеціальна загальноосвітня школа.

Апробація роботи. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю.

Структура роботи. Дипломна робота магістра включає вступ, три розділи, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

ВИСНОВКИ

Результати теоретичного та практичного аналізу особливостей формування соціально-побутових навичок у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями дають змогу зробити наступні висновки.

1. Аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчив, що сфері формування навичок самообслуговування приділяється особлива увага, оскільки рівень розвитку навичок самообслуговування значною мірою визначає якість життя дитини та її успішну соціальну адаптацію.

2. Теоретичний аналіз проблеми дослідження показав, що учні з типовим розвитком більшість практичних необхідних навичок виробляють у процесі виконання різноманітних повсякденних практичних завдань, життєдіяльності, а у школярів з інтелектуальними порушеннями, за відсутності цілеспрямованого впливу дорослих, цього не відбувається.

3. Молодші школярі з порушеннями інтелекту мають певні складнощі у формуванні соціально-побутових навичок. Це зумовлено їх психолого-педагогічними характеристиками, оскільки не сформовані такі компоненти, як уміння встановлювати зв'язок між комунікативним наміром і вербальною і невербальною поведінкою; знання правил мовного етикету, необхідні для успішного спілкування з будь-яким співрозмовником; вміння застосовувати знання з основ соціально-побутового орієнтування до конкретної ситуації спілкування. У той самий час у цієї категорії учнів спостерігається підвищена вразливість, тривожність і недовірливість. Вони потребують допомоги з боку дорослих у постійному керівництві їхніми діями та вчинках. Ці проблеми зумовлюють необхідність цілеспрямованої, систематичної роботи з формування соціально-побутових навичок.

4. Результати дослідження свідчать про особливості самообслуговуючої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Зокрема, для них характерним є переважно низький рівень сформованості навичок самообслуговування; виразна схильність до опіки,

емоційної взаємодії з дорослими; відсутність цілеспрямованості, самостійності й послідовності навіть у простих самообслуговуючих діях. Виявлені особливості свідчать про необхідність урахування у корекційно-виховній роботі не лише специфіки інтелектуального недорозвитку, а й індивідуального підходу до дітей.

5. Формування навичок самообслуговування у дітей з порушеннями інтелекту відбувається недостатньо ефективно, якщо процес навчання відбувається тільки під час педагогічної корекції, адже в цьому випадку отримані навички ізолюються та стають нефункціональними щодо соціальних ситуацій, які виникають щодня. Так, діти не в змозі використовувати їх в умовах повсякденного життя, тому в процесі корекційної роботи доцільним є чергування виконання навчальних завдань і вправ з використанням повсякденних ситуацій, що дозволить перенести навички, які сформувались, в різні побутові ситуації.

6. Теоретичний та практичний аналіз проблеми дослідження дозволили виділити умови формування навичок самообслуговування у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями на уроках соціально-побутового орієнтування, а саме: співпраця дитини з інтелектуальними порушеннями із педагогом, що спрямована на вироблення навичок позитивної мотивації та самостійності учнів; добір спеціальних методів корекційного навчання, поєднання їх з інноваційними освітніми технологіями (кейс-методами); індивідуальний підхід у формуванні навичок самообслуговування; організація збагаченого предметно-розвивального середовища; надання допомоги з боку дорослого.

7. Проаналізувавши корекційно-розвивальний потенціал уроків соціально-побутового орієнтування, ми визначили доцільність застосування кейсів як ефективного методу роботи, які передбачають навчання дією і полягають в засвоєнні знань і формуванні умінь шляхом активної, самостійної діяльності учнів. Кейси сприяють перенесенню навичок з навчального середовища в інші соціальні умови, що особливо важливо для

дітей з порушеннями інтелекту; виникненню мотивації системно розібратися в ситуації; дозволяють учням самостійно (або з найменшою допомогою) організувати процес засвоєння матеріалу тощо.

8. Завдання роботи, спрямовані на формування навичок самообслуговування, розв'язуються ефективніше у спеціально організованому педагогічному просторі за умови дотримання певних умов, що дозволяє учням якомога якісніше засвоїти соціокультурний досвід і зокрема навички самообслуговування. Для більш повної реалізації умов ми розробили програму формування навичок самообслуговування дітей з порушеннями інтелекту «Сходинки у майбутнє», впровадження якої у освітній процес, на нашу думку, сприятиме покращенню результативності формування навичок самообслуговування у цієї категорії дітей.

У результаті проведеного дослідження нами було розв'язано усі поставлені завдання. Вважаємо, що перспективними напрямками дослідження цієї теми є апробація програми формування навичок самообслуговування молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар В.І. Мета і завдання трудового виховання в допоміжній школі. Трудове виховання учнів допоміжної школи. Київ : Рад. шк., 1984. С. 6–16.
2. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
3. Галецька Ю. В. Проблема формування соціально-побутових навичок у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2011. Вип. 2. С. 42–50.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] // Режим доступу : // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/607-2013>
5. Дичківська І.М., Т.І. Поніманська. М.Монтессорі: теорія і технологія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
6. Дробот Л.С. Виховання санітарно-гігієнічної культури в учнів допоміжних шкіл-інтернатів. *Дефектологія*. 2004. № 3. С. 30–32.
7. ECCH the case for learning [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ecch.com/educators/casemethod/resources/freecasesoverview>.
8. Збірник міні-кейсів з дисципліни «Комунікативні процеси у навчанні» / ред. Л.О. Савенкової, В.М. Приходько. Київ : КНЕУ, 2009. 343 с.
9. Ілляшенко Т.Д. Рождественська М.В. Допоможіть дитині розвиватися (поради для батьків). Кам'янець-Подільський : Абетка, 1997. 104 с.
10. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті. Київ: КНЕУ, 1999. 128 с.
11. Корекційно-педагогічні послуги особам з розумовою відсталістю / За ред. Т.В. Семигіної, Н.В. Майорової – Київ : Джерела, 2007. 181 с.
12. Кошманова Т. «Кейс»-метод в педагогічній освіті США. *Шлях освіти*. 2000. №1. С. 22–24.

13. Круть М. Організація самостійної діяльності учнів допоміжної школи. *Дефектологія*. 2002. № 3. С. 48–51.
14. Кулеша Э.А. Освоение предметных действий умственно отсталыми дошкольниками. *Дефектология*. 1989. № 3. С. 65–68.
15. Легкий О. Основні напрями удосконалення змісту трудового навчання учнів з порушеннями зору та оцінювання їх досягнень. *Дефектологія*. 2004. № 2. С. 36–38.
16. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики : учеб. Пособие. Донецк : Лебідь, 2002. 327 с.
17. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции. Донецк : Лебідь, 2000. 319 с.
18. Липа В.О. Комплексний підхід до організації педагогічної корекції у вихованні і навчанні розумово відсталих дітей. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В.С., 2006. Вип. VI. С. 168–172.
19. Мамічева О.В. Психологічні особливості формування навичок самообслуговування в учнів молодших класів допоміжної школи: автореферат дис. ... канд. псих. наук Київ, 2000. 18 с.
20. Мамічева О.В. Соціальна інтеграція учнів спеціальної школи на основі корекції самообслуговуючої діяльності. Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія № 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2005 Вип. 3. С. 14–18.
21. Мамічева О.В. Формування навичок самообслуговування як основа підготовки учнів допоміжної школи до життя. *Дефектологія*, 2000. № 3. С. 41–43.
22. Матвеева М.П., Миронова С.П. . Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.

23. Миронова С. П. Корекційна робота як специфіка професійної діяльності педагога-дефектолога. *Дефектологія*. 2004. № 2. С. 11–14.
24. Миронова С.П. Методика корекційної роботи у процесі навчання дітей з вадами інтелекту. *Імідж сучасного педагога: Науково-практичний освітньо-популярний часопис*. 2004. № 8–9. С. 41–47.
25. Миронова С.П. Педагогічна допомога дитині раннього віку з особливостями психофізичного розвитку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 5. С. 65–72.
26. Миронова С.П. Форнальчук О. С. Формування самообслуговуючої діяльності у дітей-сиріт з вадами інтелекту: монографія. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. 156 с.
27. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2015. 312 с.
28. Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей: соціально-побутове орієнтування. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi/dlya-ditej-z-porushennyami-intelektualnogo-rozvitku>
29. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Навчальний посібник. Київ: Просвіта, 2000. 368 с.
30. Освітні технології. / Ред. О. М. Пехота. Київ: А.С.К., 2002. 256 с.
31. Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. Київ : В-во А.С.К., 2003. 240 с.
32. Пехота О.М. , Кіктенко А.З. , Любарська О.М. та ін Освітні технології : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2001. 255 с.
33. Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія : навчальний посібник / За ред. С.П.Миронової.

Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. 220 с.

34. Сидоренко О. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. Сидоренко О., Чуба В.. Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. С. 7-8.

35. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник Частина І. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. 238 с.

36. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. 224 с.

37. Синьов В.М., В.І.Бондар Освітня інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями : навчально-методичний посібник. Київ: Вид-во НПУ імені Н.П.Драгоманова, 2015. 398 с.

38. Синьов В.М., Матвєєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник. Київ : Знання, 2008. 359 с.

39. Спеціальна психологія. Тексти : навчальний посібник / За ред. М.П. Матвєєвої, С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. Ч. І. 158 с.

40. Спеціальна психологія. Тексти: навчальний посібник / За ред. М.П.Матвєєвої, С.П.Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2001. Ч. ІІ. 140 с.

41. Стадненко Н.М., Матвєєва М.П., Обухівська А.Г. Нариси з олігофренопсихології. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. 200 с.

42. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технолог : Монографія. Київ : МАУП, 2005. 123 с.

43. Тищенко Л.А. Формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірною розумовою відсталістю : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2017. 232 с.
44. Федоренко С.В. Корекційна спрямованість формування навичок самообслуговування у молодших слабозорих дошкільників : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1997. 143 с.
45. Формування навичок самообслуговування в дітей-інвалідів дошкільного віку (роздягання й одягання) / Упорядник Т.Г. Роменська. Миколаїв, 2009. 63 с.
46. Форнальчук О.С. Дослідження сформованості навичок самообслуговування у розумово відсталих дітей-сиріт. *Наша школа*. 2009. № 5. С. 61–64.
47. Форнальчук О. С. Корекційно-виховна значущість самообслуговуючої діяльності дошкільників з вадами інтелекту. *Актуальні проблеми теорії і практики спеціальної педагогіки і психології*. Херсон : Терра, 2002. С. 207–211.
48. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку. Київ: Пед. думка, 2000. 286 с.
49. Шевченко О. П. Навчальний потенціал кейс-методу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/315/84/>
50. Шеремета П.М., Каніщенко Л.Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / За ред..О.І.Сидоренка;2-ге вид. Київ: Центр інновацій та розвитку,1999.80с.
51. Ярмола Н. А. Організація уроків соціально побутового орієнтування в спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2012. Вип. 3 (1). С. 173–178.